

УНІЙНІ ПРОЦЕСИ НА ДРОГОБИЧЧИНІ В ІСТОРІОГРАФІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XXI СТ.

Єдиною українською адміністративно-територіальною одиницею на Дрогобищчині у XVI–XVIII ст. був Дрогобицький деканат, який охоплював 63 парафії і був одним з найбільших у Перемишльській єпархії¹. Наукове вивчення унійних процесів у єпархії розпочинається у другій половині XIX ст., коли були створені, власне, наукові праці з історії церкви, розпочалися масові публікації документальних матеріалів. У цей час історіографія активно використовувалась не лише в суто наукових, але й в ідеологічних цілях – як фактор формування суспільно-політичної та національної свідомості². Тому особливо актуальним є погляд на історіографічний процес з часової та ідеологічної перспективи, тобто з віддалі часу та з позиції деідеологізації історичної науки, що дає можливість по-новому оцінити внесок істориків у розроблення унійної проблематики, в тому числі у дослідження унійних процесів на Дрогобищчині.

Мета статті – охарактеризувати процес нагромадження історичних знань у дослідженні теми поширення унії на Дрогобищчині, з'ясувати ступінь вивченості окремих аспектів проблеми, окреслити потенційні напрями подальших студій.

Аналіз особливостей розвитку українського і польського унієзнавства у різні періоди подано у працях О. Оглоблина³, І. Скочияса⁴, С. Морозової⁵, Т. Хинчевської-Геннель⁶, А. Міроновича⁷, М. Довбищенка⁸. Дослідження унійних процесів у Перемишльській єпархії у працях українських та польських науковців розглянуто у студіях автора статті⁹. Однак спеціальних історіографічних праць про стан вивчення проблеми поширення унії на Дрогобищчині немає.

Більшість істориків другої половини XIX – початку XXI ст. розглядали унійні процеси у Дрогобицькому деканаті в контексті поширення унії у Перемишльській єпархії на зламі XVII–XVIII ст. Поступ у вивченні теми був неможливий без архівних пошуків і публікації джерел. Саме в другій половині XIX століття сформувався основний корпусний джерельний масив про унійні процеси у Перемишльській єпархії. Певну кількість джерельних матеріалів, дотичних до теми, опублікували науковці Галичини, зокрема М. Малиновський¹⁰, М. Гарасевич¹¹, А. Петрушевич¹². Окремі аспекти перебігу унійних процесів у Перемишльській єпархії наświetлені у працях А. Добрянського¹³ та І. Шараневича¹⁴. Заслугою І. Шараневича є простеження на підставі архівних документів позитивних змін у становищі галицького духовенства після переходу краю до унії.

Науковці Наддніпрянської України православного спрямування В. Антонович¹⁵, Ф. Титов¹⁶ акцентували на насильницькому впровадженні унії у Перемишльській єпархії та негативних наслідках поширення унії у регіоні.

У міжвоєнний період цілісний погляд на генезу унійних процесів виробив М. Андрусак¹⁷. Історик зазначив, що доволі активну позицію у формуванні унійних вимог галицької ієрархії, окрім єпископів Шумлянського та Винницького, відігравав ігумен Лішнянського монастиря о. Сильвестр Тваровський. У 1681 році монах таємно

прийняв уніатське віросповідання. Науковець акцентував на національно-захисній спрямованості унійної діяльності галицького духовенства¹⁸.

Найбільш вагомий внесок у дослідження унійних процесів у Перемишльській єпархії і власне на Дрогобиччині зробили українські дослідники у діаспорі, зокрема М. Марусин¹⁹ та Б. Балик²⁰. Так, Б. Балик на підставі опрацювання римських та польських архівних матеріалів, у тому числі Перемишльської греко-католицької капітули, обґрунтував концепцію про поступове поетапне поширення унії в єпархії. Історик спростував тим самим твердження православної історіографії ХІХ ст. про насильницький перехід регіону до унії. Єпископ Винницький почав вимагати присяги духовенства лише після Перемишльського собору 1693 р. До того часу єпископські делегати лише “оголошували” унію. Такі “оголошення”, на думку історика, відбулися у червні – вересні 1692 р.²¹ Б. Балик стверджував, що ще через 5 років після собору окремі священники пропускали у богослужіннях додаток “і Сина”. Історик навів цікавий випадок, який стався з парохом церкви Воздвиження Чесного Хреста, що свідчило про певну опозиційність дрогобицьких священників до унійних процесів. У протоколі духовного суду, що відбувся у Судовій Вишні 18.06.1698 р. священника церкви Воздвиження Чесного Хреста обвинувачено у тому, що він не додавав під час літургії до символу віри “і Сина”²². Суд визнав, що о. Хілічковський виступив проти католицького віросповідання. За таке “відступництво” священника відсторонили від виконання душпастирських обов’язків на чотири тижні. Після того його зобов’язали щонеділі у церкві під час читання “Вірую” виголошувати “і Сина”. Хілічковський мав також під час відправлення літургії виголосити “Святішого Патріарха”, як це було прийнято в інших церквах. Очевидно, на думку Б. Балика, йшлося про згадування під час богослужіння римського папи. Щоправда, виразного наказу згадувати папу Перемишльський синод не видав, але відоме таке розпорядження єпископа Винницького від 1691 р. (одразу після складення ним публічного католицького віросповідання)²³. Окрім того, духовний суд зобов’язав священника відправити ще шість читаних літургій в одному з дрогобицьких костьолів. На думку історика, згаданий випадок засвідчує, що всі священники Перемишльської єпархії дійсно склали католицьке віросповідання, однак не дуже ретельно його дотримувались.

Б. Балик висвітлив послідовні зусилля єпископа Інокентія Винницького, спрямовані на впровадження культу Блаженного Йосафата у Перемишльській єпархії наприкінці ХVІІ – на початку ХVІІІ ст.²⁴. Науковець об’єктивно зауважив, що новий культ натрапляв на деякий опір громадськості, зокрема у Дрогобичі. Для аргументації сказаного історик навів випадок спротиву священника Г. Стрільбицького при впровадженні свята у церкві на передмісті Задвірнім Дрогобича²⁵. Притім Б. Балик з’ясував, що Стрільбицькому було наказано змінити титул церкви і надати їй новий – Блаженного Йосафата. Інокентій Винницький особисто подбав про урочисте занесення його образу до церкви. Цінною є інформація автора, на підставі аналізу документів з перемишльської консисторії, про подальшу долю храмового празника Блаженного Йосафата у дрогобицькій церкві. На підставі рішень духовного суду історик дійшов висновку, що вельми несприятливою обставиною у розвитку культу Йосафата у Дрогобичі була звиклість громадськості до попередньої назви церкви. Притім автор підкреслив і брак щирої популяризації привабливих рис цього святого серед народу. Несприятливим історик вважає і неперенесення свята з буднього дня на неділю, внаслідок чого громадськість брала слабку участь у богослужінні. Характерно, що дослідник не розглядає цей випадок як опір унійним процесам.

Історик спробував висвітлити й історію монастирів Перемишльської єпархії під час владництва Інокентія Винницького²⁶. Заслугою науковця було укладення доволі детального реєстру єпархіальних монастирів із зазначенням коротенької історії осередків. Вчений об'єктивно відзначив погане матеріальне забезпечення осередків, а відтак і волокитство та збирання милостині монахами²⁷. У розвідці Б. Балик з'ясував участь монастирів Дрогобиччини, зокрема Dereziцького, Lishnianського і Letnianського, у Самбірському (1691) та Перемишльському (1693) унійних синодах. У праці акцентовано, що ченці не чинили опору унійним процесам. Dereziцький монастир, на думку Б. Балика, вже у 1691 р. належав до унії. Постанови Перемишльського синоду підписав ієромонах Є. Панасович як ігумен Dereziцький і намісник Дрогобицький²⁸.

Дискурс польської історіографії кінця ХХ ст. вирізняється передусім застосуванням нових підходів до розгляду проблеми. У низці спеціальних розвідок польськими істориками досить добре проаналізовано інтереси суб'єктів унійних процесів. Науковці підкреслили, що у складних політичних умовах та підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату унія стала єдиною можливим шляхом незалежнення православної громадськості від іноземних впливів. До найвагоміших причин швидкого поширення унії у Перемишльській єпархії вчені відносять і прагнення духовної і світської громадськості зрівнятися у правах з аналогічними станами римо-католицького віросповідання. Більшість дослідників трактують перехід регіону до унії як складний, багатоетанпий еволюційний процес, започаткований на Берестейському соборі 1596 р., продовжений на Самбірському 1691 р. та Перемишльському з'їздах і завершений щойно у ХVІІІ ст.²⁹.

Українські історики кінця ХХ ст., зокрема І. Сковчиляс, акцентують на позитивних наслідках переходу дрогибицьких церков до унії, а саме: запровадженні метричних книг, кращій підготовці кліру, підвищенні морально-освітнього рівня священників, зміцненні дисципліни, введенні інституту канонічних візитацій³⁰.

Процес переходу до унії Дрогобицьких церков до унії доволі детально дослідив Л. Тимошенко³¹. Заслугою історика є реконструкція становища руських парафій на зламі ХVІІ – ХVІІІ ст. за актами Перемишльського духовного суду, які цікаві передовсім тим, що оприявнюють проблеми внутрішнього життя міських парафій у перші роки після прийняття унії. На основі детального аналізу джерел науковець стверджує, що на початку ХVІІІ ст. у місті відбулося чітке розмежування парафій, як символ нової уніатської віри з великими труднощами запроваджувався культ святого Йосафата³². На думку історика, невдачу запровадження культу слід розглядати як певну опозицію світської громадськості міста насаджуваним традиціям. Вочевидь, новостворені культи уніатської церкви були ще малозрозумілими, навіть чужими для віруючих, які надавали перевагу давнішим національно-релігійним звичаям і зберігали непорушність східної обрядовості³³.

Унійні процеси, на погляд Л. Тимошенка, спричинилися і до реорганізації церковних братств, зумовивши їх більшу підпорядкованість місцевим парохам. Слушними є зауваги науковця, що перехід дрогибицьких церковних інституцій до унії потрібно розглядати на широкому геополітичному та культурному тлі в контексті поширення унійних процесів у Перемишльській єпархії на зламі ХVІІ–ХVІІІ ст. Перехід регіону до унії наприкінці ХVІІ ст. проходив у декілька етапів. Важливим моментом було скликання перемишльським єпископом Інокентієм Винницьким з'їзду духівництва і світської громадськості до Самбора на 3 квітня 1691 р. Собор мав за мету підкреслити, що унія у Перемишльській єпархії запроваджується добровільно, легітимно, за участю громадськості³⁴.

Принагідно зауважимо, що схожих концептуальних думок про унійні процеси у Перемишльській єпархії та зокрема у Дрогобичі дотримується автор пропонованої статті³⁵. На наш погляд, перехід до унії дрогобицьких церков наприкінці XVII – на початку XVIII ст. зумовлювався об'єктивними історичними реаліями і відбувався поступово. Поширення нової конфесії у середовищі світської та духовної громадськості Дрогобича підтверджується участю міських священників, ігуменів передміських монастирів та представників церковних братств в унійних синодах Перемишльської єпархії кінця XVII ст. На підставі аналізу підписів на рішенні собору можна стверджувати, що на зібранні були присутні представники від церковної громади Дрогобича. Серед дрогобичан, підписи яких засвідчували згоду на перехід міських церковних організацій до унії, були: Василь Медвежанський – намісник дрогобицького деканату; Олександр Прушик – старший брат дрогобицької церкви та Іван Кобрин – представник від міських та передміських братств³⁶. З найближчих монастирів біля Дрогобича був присутній ієромонах Лішнянського монастиря – Митрофан Радзимінський. Представники від дрогобицької церковної громадськості були присутні і на Перемишльському унійному синоді 1693 р. Від Дрогобича у з'їзді брали участь ігумен Дерезицького монастиря, який одночасно представився як дрогобицький намісник (декан) – Єронім Панасевич³⁷. Саме постанови Перемишльського синоду закріплювали унію у Перемишльській єпархії та зобов'язували священників й ігуменів негайно скласти у головній міській церкві (у Дрогобичі це була церква Св. Трійці) католицьке визнання віри. З'їзд зобов'язав духівництво зачитувати під час літургії католицький символ віри з додатком (і Сина). У рішеннях з'їзду вказувалась і необхідність належно відзначити свято блаженного Йосафата, яке мало символізувати унійні переконання духівництва та парафіян. Власне, виконуючи постанови Перемишльського синоду та умови, сформульовані Римом, перемишльський єпископ Інокентій Винницький вирішив надати дрогобицькій церкві Св. Спаса (Преображення Господнього), що розміщувалася на Задвірному передмісті (сучасна вулиця Стрийська), нову назву – Святого Йосафата³⁸. Водночас, джерела фіксують певну опозиційність дрогобицької громади та парохів до нововведень центральної єпархіальної управи, пов'язаних з утвердженням унії, спричинену значною прив'язаністю населення міста до усталених національно-релігійних традицій та східної обрядовості³⁹.

Низку спеціальних розвідок про особливості переходу православних монастирів Перемишльської єпархії до унії написав Ю. Стецик⁴⁰. На підставі постанов Перемишльського єпархіального собору 1693 р. історик зробив спробу проаналізувати еволюцію унійних ідей у середовищі чернецтва та прослідкувати особливості залучення василіан-уніатів до запровадження унії у єпархії. В одній зі своїх розвідок науковець аргументовано доводить, що період міжконфесійного протистояння другої половини XVII ст. негативно позначився на матеріальному становищі монастирів, які часто ставали об'єктом боротьби за оволодіння ними між місцевими православними та унійними єпископами. Чернечі осередки, фундовані шляхтою, стали центрами оборони православної віри та прадавніх традицій. І лише перехід єпископа Винницького до унії ліквідував колотнечу та запровадив мир у Перемишльській єпархії⁴¹. Науковець навів кілька фактів співпраці Інокентія Винницького з ченцями у підготовці та проведенні церковної унії. Так, деякі ігумени монастирів погоджувалися на церковну унію у 1678 р., ігумени лішнянського та лаврівського монастирів о. Сильвестер Тваровський і о. Віталій Баранецький були делеговані на Люблінський унійний колоков'ям 1680 р. У тексті унійних умов 1681 р. Сильвестеру Тваровському за перехід до унії було обіцяно Овруцьку архимандрію⁴².

Ю. Стецик стверджує, що перехід Перемишльської єпархії до унії у 1691 р. започаткував нову епоху в історії монастирів Дрогобиччини (Дережицького, Лішнянського і Летнянського), які одразу ж приступили до унійного віровизнання. Для цієї епохи стала помітною тенденція до об'єднання дрібних монастирів⁴³.

Отже, в українській та польській історіографіях другої половини ХІХ – початку ХХІ ст. унійні процеси на Дрогобиччині розглядалися не спеціально, а в дискурсі поширення унії у Перемишльській єпархії. Конверсійні зміни кінця ХVІІ – початку ХVІІІ ст. у краї, на погляд науковців, зумовлювались об'єктивними історичними реаліями, відбувалися поступово і без суттєвого опору світської і духовної громадськості. Ігумени окремих монастирів брали активну участь у формуванні унійної програми галицької ієрархії. Поширення нової конфесії у середовищі духовенства та світської людності Дрогобиччини підтверджується участю міських священників, ігуменів передміських монастирів та представників церковних братств в унійному Самбірському з'їзді 1691 р. та Перемишльському синоді 1693 р. Саме відтоді нове уніатське віросповідання поширилося і остаточно утвердилось у регіоні.

Водночас, історики фіксують певну опозиційність дрогибицької громади та парохів до нововведень центральної єпархіальної управи, пов'язаних з утвердженням унії. На думку більшості істориків, ця опозиційність була спричинена значною прив'язаністю населення Дрогобича до усталених національно-релігійних традицій.

Ретельне й об'єктивне дослідження польських та вітчизняних архівних матеріалів, на нашу думку, дасть можливість сучасній українській історіографії дослідити обставини переходу церковних інституцій Дрогобицького деканату більш детально.

¹ Скочиляс І. Перший візитаційний опис церков Дрогобицького деканату з 1743 р. / І. Скочиляс // Дрогобицький краєзнавчий збірник (далі – ДКЗ). – Вип. ІІІ. – Дрогобич: Вимір, 1998. – С. 222.

² Ульяновський В. Історія церкви та релігійної думки в Україні. Навч. посібник: У 3-х кн. – Кн. 1. Середина ХV – кінець ХVІ століття / В. Ульяновський. – К.: Либідь, 1994. – С. 14.

³ Оглоблин О. Українська церковна історіографія / О. Оглоблин // Український історик. – 1969. – № 1–4. – С. 12–29.

⁴ Скочиляс І. Сучасний стан української історіографії та перспективи студіювання киево-християнської традиції / І. Скочиляс // ДКЗ. – Вип. VІІІ. – Дрогобич: Коло, 2004. – С. 401–412; Його ж. Галицька (Львівська) єпархія ХІІ – ХVІІІ століть: організаційна структура та правовий статус. – Львів: Вид-во УКУ, 2010. – С. 66–74.

⁵ Марозава С. В. Уніяцкая царква ў этнакультурным развіцці Беларусі (1596–1839 гады) / С. В. Марозава. – Гродна: ГрДУ, 2001. – 352 с.

⁶ Chynchewska-Hennel T. Spory wokół unii brzeskiej (koniec XVI – XVII w.) / T. Chynchewska-Hennel // Warszawskie Ukrainoznawcze Zapiski. – Т. 2. – Warszawa, 1994. – С. 28–35; Chynchewska-Hennel T. Unia brzeska XVII stulecia w polskiej historiografii / T. Chynchewska-Hennel // Białoruskie Zeszyty Historyczne. – 1996. – № 2. – С. 31–40.

⁷ Mironowicz A. Unia brzeska w świetle historiografii. Uwagi o stanie badań / A. Mironowicz // Chrześcijanin w świecie. – Warszawa, 1988. – № 8–9. – С. 161–175.

⁸ Довбищенко М. Уніатська церква на Волині кінця ХVІ – першої половини ХVІІ ст. (регіональний, соціальний та духовний аспект) / Пам'ятки. Архів Української Церкви. – Т. 3. – Вип. 1. Документи до історії унії на Волині і Київщині кінця ХVІ – першої половини ХVІІ ст. / М. Довбищенко. – К.: Б.в., 2001. – С. 7–92.

⁹ Біла С. Унійні процеси у західних єпархіях Київської митрополії в сучасній українській історіографії / С. Біла // ДКЗ. – Вип. ХVІІ–ХVІІІ. – Дрогобич: Коло, 2014. – С. 187–196; Її ж. Унійні процеси в Перемишльській єпархії у дослідженнях Бориса Балака // Проблеми гуманітарних наук: Наукові записи Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка / Ред. кол. Т. Біленко (головний редактор), О. Петrenchко, Л. Тимошенко та ін. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. – Випуск тридцятий. Історія. – С. 18–29; Її ж. Унійні процеси в західноукраїнських єпархіях Київської митрополії в історіографії української діаспори // ДКЗ. – Вип. VII. – Дрогобич: Коло, 2003. – С. 398–407; Її ж. Унійні процеси в Перемишльській єпархії в українській історіографії другої половини XIX – початку XX ст. // ДКЗ. – Вип. VIII. – Дрогобич: Коло, 2004. – С. 247–255; Її ж. Польська історіографія другої половини XX ст. про політику Речі Посполитої щодо унійних процесів у Львівській та Перемишльській єпархіях // ДКЗ. – Вип. XIII. – Дрогобич: Коло, 2009. – С. 167–176.

¹⁰ Malinowski M. Die Kirchen- und Staats-Satzungen bezüglich des griechisch-katholischen Ritus der Ruthenen in Galizien / M. Malinowski. – Lemberg: Druckerei des Stauropiganischen Instituts, 1861. – 890 s.

¹¹ Harasiewicz M. Annales Ecclesiae Ruthenae gratiam et communionem cum s. Sede Romana habentis ritumque Graeco-Slavicum observantis, cum singulari respectu ad dioceses ruthenas Leopoliensem, Premisliensem et Chelmensem / M. Harasiewicz. – Leopoli: Typis Instituti Stauropiganiani, 1862. – 1094 p.

¹² Петрушевич А. Сводная Галицко-Русская летопись с 1600 по 1700 год / А. Петрушевич. – Львов: Изд. Галицко-Русская Матица, 1874. – Т. I. – 700 с.; Його ж. Дополнения ко Сводной Галицко-Русской летописи с 1600 по 1700 год. – Львов: Изд. Галицко-Русская Матица, 1896. – Ч. I. – 4+III+939 с.

¹³ Добрянский А. Короткая ведомость историческая о епископах русских в Перемышле от собора в Бересте р.1596 до введения унии в епархии перемиской р. 1691 / А. Добрянский // Перемышлянин на г. 1854. – Перемышль, 1853. – С. 13–80; Його ж. Состояние епархии русской Перемиской перед стома леты // Галичанин. – 1863. – Выпуск II. – С. 79–87; Його ж. История епископов трех соединенных епархий Перемышльской, Самборской и Сяноцкой, от найдавейших времен до 1794 г. – Львов: Б.и., 1893. – XII+64, XVIII+104, XIV+90 с.

¹⁴ Шараневич И. З общественной истории Галицкой руси. Черты з истории церковных benefited и мирского духовенства в галицкой Руси / И. Шараневич. – Львов: Типография Ставропигийского института, 1897. – 392+12 с.; Szaraniewicz I. Rzut oka na beneficja kościoła ruskiego za czasów Rzeczypospolitej polskiej pod względem historii, a przedewszystkiem o stosunku świeckiego duchowieństwa ruskiego w Galicji do ziemi w tym okresie / I. Szaraniewicz. – Lwów: Druk. Instytutu Stauropigiańskiego, 1875. – 64 s.

¹⁵ Антонович В. Очерк состояния православной церкви в Юго-Западной России по актам (съ половины XVII до конца XVIII столетия) / В. Антонович // Монографии по истории Западной и Юго-Западной России. – Т. 1. – К.: Тип. Федорова, 1885. – С. 279–343.

¹⁶ Титов Ф. Русская Православная Церковь в польско-литовском государстве в XVII – XVIII вв. (1654–1795). Опыт церковно-исторического исследования: В 2-х т. – Т. 1. Западная Русь в борьбе за веру и народность в XVII – XVIII вв. / Ф. Титов. – К.: Изд. С. В. Кульженко, 1905. – 10 + 394 с.; Т. II. Киевская митрополия-епархия в XVII – XVIII вв. (1686–1797 г.). – К.: Типография имп. университета Св. Владимира, 1905. – III+484 с.

¹⁷ Andrusiak M. Józef Szumlański, pierwszy biskup unicki Lwowski (1667–1708). Zarys biograficzny / M. Andrusiak. – Lwów: Towarzystwo Naukowe, 1934. – 212 s.

¹⁸ Ibidem. – S. 73–88.

¹⁹ Marusyn M. Die Vereinigung der Peremysler und Lemberger Eparchien mit dem Apostolischen Stuhle / Excerpta e Dissertatione ad Lauream / M. Marusyn. – Romae: Pont. Inst. Orientalium Studiorum, 1956. – 56 p.; Marusyn M. Vereinigung der Peremysler Eparchie // ЗЧСВВ. – 1956. – Т. II. – С. 419–451.

²⁰ Балик Б. І. Інокентій Винницький. Єпископ Перемиський, Самбірський і Сяніцький (1680–1700) / Б. І. Балик. – Рим: Вид-во оо. Василян, 1978. – XVIII+382 с.; Його ж. Манастирі Перемиської єпархії за владництва Інокентія Винницького (1679–1700) // ЗЧСВВ. – Рим, 1958. – Т. III. – Вип. 1–2. – С. 69–97; Його ж. З історії культу св. Йосафата в Перемиській єпархії (XVII–XVIII ст.) // ЗЧСВВ. – Рим, 1973. – Т. VIII. – Вип. 1–4. – С. 43–62.

²¹ Балик Б. І. Іннокентій Винницький. Єпископ Перемиський, Самбірський і Сянницький (1680–1700) / Б. І. Балик. – С. 253.

²² Там само. – С. 260.

²³ Там само.

²⁴ Балик Б. І. З історії культу св. Йосафата в Перемиській єпархії (XVII–XVIII ст.) / Б. І. Балик // ЗЧСВВ. – Рим, 1973. – Т. VIII. – Вип. 1–4. – С. 43–62.

²⁵ Там само. – С. 49.

²⁶ Балик Б. І. Монастири Перемиської єпархії за владництва Іннокентія Винницького (1679–1700) / Б. І. Балик // ЗЧСВВ. – Рим, 1958. – Т. III. – Вип. 1–2. – С. 69–97.

²⁷ Там само. – С. 81.

²⁸ Там само. – С. 71.

²⁹ Bendza M. Prawosławna diecezja przemyska w latach 1596–1681. Studium historyczno-kanoniczne / M. Bendza. – Warszawa: Chrześcijańska Akademia Teologiczna, 1982. – 268 s.; Bendza M. Tendencje unijne względem Cerkwi prawosławnej w Rzeczypospolitej w latach 1674–1686 / M. Bendza. – Warszawa: Chrześcijańska Akademia Teologiczna, 1982. – 243 s.; Krochmal J. Unia Kościelna w eparchii przemyskiej w latach 1596–1679 / J. Krochmal // Premisla Christiana. – 1997. – Т. VII. – S. 75–102; Krochmal J. Unia w diecezji przemyskiej w XVII wieku / J. Krochmal // Unia brzeska z perspektywy czterech stuleci: Materiały międzynarodowego sympozium naukowego. Lublin, 20–21/IX.1995 r. – Lublin: Red. wydawnictw KUL, 1998. – S. 149–155; Nabywaniec S. Diecezja przemyska obrządku wschodniego w okresie sporów prawosławo-unickich / S. Nabywaniec // Polska – Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa. – Т. 3. – Przemyśl, 1996. – S. 39–50; Nabywaniec S. Katolicy biskupi przemyscy obrządku wschodniego / S. Nabywaniec // Unia brzeska z perspektywy czterech stuleci: Materiały międzynarodowego sympozium naukowego. Lublin, 20–21/IX.1995 r. – Lublin: Red. wydawnictw KUL, 1998. – № 4–5. – S. 279–302; Pajtasz W. Historyczne znaczenie dzieła biskupa Innocentego Winnickiego / W. Pajtasz // Polska – Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa. – Т. 3. – Przemyśl, 1996. – S. 51–61; Piwowar E. Pierwszy synod unicki eparchii przemyskiej (1693) // Polska – Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa. – Przemyśl, 1990. – Т. I. – S. 157–166; Piwowar E. Prawosławna diecezja przemyska w XVII wieku / E. Piwowar // Rocznik Historyczno-Archiwalny. – 1988. – Т. V. – S. 49–63; Półćwiartek J. Parafie greckokatolickie diecezji przemyskiej w XVIII wieku. Stan organizacyjny, pozycja gospodarcza i społeczna / J. Półćwiartek // Polska-Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa. – Т. 3. – 1996. – S. 91–99; Stępień S. Biskup Innocenty Winnicki i jego dzieło / S. Stępień // Bp Innocenty Winnicki. Ustawy rządu duchownego i inne pisma. – Przemyśl: Południowo-wschodni Instytut Naukowe, 1998. – S. 5–27; Stępień S. Eparchii przemyskiej droga do unii ze Stolicą Apostolską / S. Stępień // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze. – 1997. – № 4–5. – S. 139–151; Stępień S. Unia kościelna w diecezji przemyskiej za rządów biskupa Innocentego Winnickiego / S. Stępień // Premisla Christiana. – 1997. – Т. VII. – S. 103–126.

³⁰ Скочиляс І. Перший візитаційний опис церков Дрогобицького деканату з 1743 р. / І. Скочиляс // ДКЗ. – Вип. III. – Дрогобич: Вимір, 1998. – С. 222–223.

³¹ Тимошенко Л. Пом'яник дрогобицької церкви Св. Трійці / Л. Тимошенко // ДКЗ. – Вип. V. – Дрогобич, 2001. – С. 276–309; Його ж. Візитаційні описи Дрогобицьких церков 1764 р. // ДКЗ. – Вип. IV. – Дрогобич, 2000. – С. 398–412; Його ж. Руські церкви/парафії в конфесійній структурі і сакральній топографії багатокультурного Дрогобича (XVI – XVIII ст.) // Fasciculi Musei Regionalis Brzozoviensis. – Nr 4. – Brzozów, 2009. – S. 51–63; Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.) / ДДПУ ім. Івана Франка, істор. факультет / Наук. ред. Л. Тимошенко. – Дрогобич: Коло, 2009. – С. 59–64.

³² Тимошенко Л. Руські церкви/парафії в конфесійній структурі і сакральній топографії багатокультурного Дрогобича (XVI–XVIII ст.) / Л. Тимошенко. – С. 57–58.

³³ Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.). – С. 60–62.

³⁴ Там само. – С. 59.

³⁵ Біла С. Перехід Перемиської і Львівської єпархій до унії (кінець XVII – початок XVIII ст.) / С. Біла // ДКЗ. – Вип. IV. – Дрогобич: Вимір, 2000. – С. 96–120; Її ж. Перехід Дрогобицьких церков до унії (кінець XVII – початок XVIII ст.) // Drohobycz – miasto wielu kultur. – Rzeszów,

2005. – S. 77–88; Її ж. Прагнення українців і поляків до віровизнавчого порозуміння у Руському воєводстві (XVII–XVIII ст.) // Fasciculi Musei Regionalis Brzozoviensis. – Nr 2. – Brzozów, 2007. – S. 59–75.

³⁶ Біла С. Перехід Дрогобицьких церков до унії (кінець XVII – початок XVIII ст.) / С. Біла // Drohobycz – miasto wielu kultur. – Rzeszów, 2005. – S. 79–80.

³⁷ Там само. – С. 80.

³⁸ Там само.

³⁹ Там само. – С. 87.

⁴⁰ Стецик Ю. О. Василіанські монастирі в унійних процесах Перемишльської єпархії (кінець XVII ст.) / Ю. О. Стецик // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. – Львів: Логос, 2007. – Кн. II. – С. 837–844; Його ж. Перехід до унії православних монастирів Перемишльської єпархії (кінець XVII ст.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – Серія: Історія. – Вип. 1. – С. 7–12; Його ж. Становище монастирських маєтностей у період міжконфесійного протистояння православних та уніатів Перемишльської єпархії (XVII століття) // Лаврський альманах: Києво-Печерська лавра в контексті української історії та культури: Зб. наук. праць. – К.: Фенікс, 2008. – Вип. 22. – С. 42–47.

⁴¹ Стецик Ю. О. Становище монастирських маєтностей у період міжконфесійного протистояння православних та уніатів Перемишльської єпархії (XVII століття). – С. 46.

⁴² Стецик Ю. О. Перехід до унії православних монастирів Перемишльської єпархії (кінець XVII ст.). – С. 10; Стецик Ю. О. Василіанські монастирі в унійних процесах Перемишльської єпархії (кінець XVII ст.). – С. 841.

⁴³ Стецик Ю. О. Василіанські монастирі Перемишльської єпархії (кінець XVII–XVIII ст.): монографія / Юрій Орестович Стецик. – Дрогобич: Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2014. – С. 171.

Світлана Біла.

Унійні процеси на Дрогобищині в історіографії другої половини XIX – початку XXI ст.

У статті розглядається проблема унійних процесів на Дрогобищині у трактуванні української та польської історіографій другої половини XIX – початку XXI ст. Зроблено спробу з'ясувати ступінь вивченості окремих аспектів теми. Доведено, що у проаналізованих працях міститься значний фактологічний матеріал, обґрунтовується об'єктивна зумовленість поширення унії в регіоні та її поступове впровадження згідно рішень синодів Перемишльської єпархії. Науковцями з'ясовано, що певну опозиційність до зміни конфесій проявило духовенство Дрогобича.

Svitlana Bila.

The Church Unia Processes In the Drohobych Land As Mirrored In Historiography From the Second Half of the XIX To the Beginning of the XXI Century.

In the article the problem of the Church Unia processes in the Drohobych land in interpretations of Ukrainian and Polish historiographies from the second half of the XIX to the beginnings XXI century is considered. An attempt is made to determine the study level of separate aspects of the question under view. The analyzed works are proved to contain significant factual material, the objective conditionality of the Unia's spread in the region and its gradual implementation in accordance with the decisions of synods of the Peremyshl diocese is substantiated. As scientists found out, the Drohobych land clergy demonstrated certain opposition to the confessional split.